

FONTANA NA GLAVNOM TRGU U GRAZU

Branka Beović, dipl. ing. građ.

Na Glavnom trgu u Grazu, glavnom gradu Štajerske, nalazi se zanimljiva spomen fontana. Fontana je postavljena 1878. godine i spomenik je austrijskom nadvojvodi Ivanu Austrijskom/*Johann von Österreich* iz dinastije Habsburg-Lothringen.

JOHANN VON ÖSTERREICH /IVAN AUSTRIJSKI

Rodio se 20. siječnja 1782. u palači Pitti u Firenzi. Njegov otac, veliki vojvoda Leopold Toskanski, bio je sin Marije Terezije, a Marija Ludovika od Bourbon-Parme, njegova majka, kći španjolskog kralja Karla III. Rodila je šesnaestero djece, a Ivan je bio trinaesto. Ime je dobio po svecu zaštitniku Firenze, Ivanu Krstitelju. Kumovi na krštenju bili su mu jedan siromašni građanin Firenze i redovnik kapucin.

Djetinjstvo je proveo u obiteljskim ljetnikovcima u Toskani i u palači Pitti, nedaleko od parka Boboli, pa je priroda već od malena bila važan element u njegovom životu.

Tek je s pet godina Ivan naučio njemački jezik. Do tada je govorio talijanski i francuski. Smrću cara Josipa II., Ivanov otac Leopold preuzeo je 1790. godine carsku krunu, a obitelj se morala preseliti u Beč. Međutim, već 1792. godine umiru mu roditelji, otac 1. veljače, a majka 15. svibnja. Njegov

stariji brat postaje car i nadležan je i za njegov odgoj. Sretno razdoblje Ivanovog djetinjstva je završilo.

Prema dinastijskoj tradiciji za nadvojvodu je bila predviđena vojna karijera koju on nije volio. Proglasili su ga krivim za nekoliko poraza u bitkama protiv Napoleona (bitka kod Hohenlindena 1800. i bitka kod Wagrana 1809. godine). U dnevniku je 1815. godine zapisao: „Kad bi bar vječni ratovi jednom završili, kakav divan svijet bi bio kad bi ljudi činili dobro”.

RAD I ŽIVOT U ŠTAJERSKOJ

Iako predodređen za vojnu karijeru, više ga je zanimala priroda, tehnika i poljoprivreda.

Nakon konačnog poraza Napoleona 1815. godine, Ivan je s bratom Ljudevitom otputovao u Englesku te tamo detaljno proučio izume industrijske revolucije te ih je želio primijeniti kod kuće.

U Grazu je 1811. godine utemeljio *Joanneum*. Uz brojne zbirke, primarna mu je uloga bila obrazovna. Na njemu su podučavali vrhunski znanstvenici 19. stoljeća. Godine 1864. proglašen je Carskim i kraljevskim Tehničkim veleučilištem, a jedan od slavnih polaznika bio je i Nikola Tesla. Danas su muzejski i sveučilišni dio odvojeni.

Slika 1: Nadvojvoda Ivan Austrijski rodio se u Firenzi, gdje je proveo i dio djetinjstva (snimila: B. Beović)

Slika 2: Na Glavnom trgu u Grazu nalazi se spomen fontana nadvojvodi (snimila: B. Beović)

Slika 3: Ivan Austrijski ... (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:1782_Johann-1.jpg)

Kad je 1816. i 1817. godine u Štajerskoj zavlada glad, osobno je dijelio krumpire i poticao poljoprivrednike da ih i oni sade. Godine 1819. osnovao je Štajersko poljoprivredno društvo čiji je zadatak bio poticanje poljoprivrednika na novine i poboljšanja da bi im se poboljšao gospodarski položaj. Putem društva se radilo na širenja novih metoda za uzgoj stoke, voćarstva i ratarstva, od novog sjemenja i sorti do racionaliziranja metoda sadnje i žetve. Na osnivačkoj skupštini izabran je za predsjednika i to je ostao do svoje smrti. Ovo je društvo bilo prethodnik 1929. godine osnovane Štajerske poljoprivredne komore.

Unuk Marije Terezije bio je veliki ljubitelj i istraživač Alpa te jedan od inicijatora izgradnje Južne željeznice od Beča do Trsta.

Tijekom brojnih putovanja kroz Salzkammergut, 1819. godine je upoznao Annu Plohl, poštarevu kći, i zaljubio se u nju. Nakon početnog carevog protivljenja braku, u veljači 1829. godine, uz carev pristanak, održano je crkveno vjenčanje u kapeli Brandhof bei Mariazell, ali nadvojvoda Ivan je isključen iz nasljednog niza na prijestolje, a njegovi su potomci trebali ostati bez plemićke titule. Ipak, car Franjo I., je bio milostiv te je Anni 1834. godine dodijelio titulu *barunice od Brandhofena*. U braku je 1839. godine rođen sin Franjo Ljudevit Ivan Krstitelj. On je 1845. godine postao grof

Slika 4: ... i njegova supruga, Anna Plochl (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anna_Plochl1.jpg)

Slika 5: Detalj fontane - alegorija Ennsa (snimila: B. Beović)

Slika 6: Detalj fontane – alegorija Mure (snimila: B. Beović)

od Merana, a 1850. godine, pet godina nakon njega, car je dodijelio titulu i njegovoj majci koja je tako postala *grofica od Merana*.

29. lipnja 1848. godine proglašen je njemačkim regentom, ali se već 1849. godine odrekao ove službe i vratio u Štajersku, gdje je 1850. godine izabran za gradonačelnika Stainza i nastavio je dalje s radom na izgradnji i boljitku zajednice.

Umro je 11. svibnja 1859. godine u svojoj palači u Grazu (današnja palača Meran). Njegova supruga je do kraja života sa sobom nosila komadić tapete na kojoj se zaustavio njegov posljednji pogled.

U palači Meran danas se nalazi Sveučilište za glazbu i scensku umjetnost (Kunstuniversität Graz – KUG).

FONTANA NA GLAVNOM TRGU U GRAZU

Nakon smrti nadvojvode osnovan je odbor za izgradnju spomenika. Car je za njega 1860. godine dao dozvolu. Narudžbu za izradu dobio je 1870. godine kipar **Franz Xaver Pönniger**. Pönniger je od 1864. do 1896. godine vodio Carsku i kraljevsku umjetničku ljevaonicu u Beču u kojoj je izliveno oko tisuću reprezentativnih skulptura za područje cijele Monarhije.

Lokacija za postavljanje spomen fontane nekoliko je puta mijenjana. Prvobitno je bilo predviđeno da se postavi na *Neutorplatz*. Kamen temeljac bio je već

položen na *Eiserne-Torplatz* kad je odabrana konačna lokacija *Hauptplatz*/Glavni trg, budući da je ta lokacija bila puno primjerenija za tako značajnu osobu u povijesti Graza i Štajerske.

Tvrtka *Johann Franz* počela je 1876. godine postavljati podnožje, a 8. rujna 1878. godine, u prisustvu cara Franje Josipa I., održana je inauguracija spomen fontane.

Fontana-spomenik sastoji se od alegorijskih riječnih kipova i kipa nadvojvode Ivana. Ukupna je visina kompozicije veća od osam metara.

Iznad mramornog podnožja s četiri stepenice i četiri bazena u kutovima, na postoljima se nalaze alegorijske ženske figure koje predstavljaju četiri štajerske rijeke: Muru, Dravu, Enns i Savinju. Kip na istočnoj strani predstavlja Muru koja se oslanja se na grb grada Graza. Reljefne glave na postolju označavaju poljoprivredu i rudarstvo. Na sjeveru je alegorija Ennsa. Glave na reljefu predstavljaju industriju i lov. Na zapadu je alegorija Drave s košarom punom grožđa i veslom, a glave na reljefu predstavljaju vinogradarstvo i šumarstvo. Na jugu je alegorija Savinje, ženska glava na reljefu predstavlja ljekovito kupalište, a muška iskonske šume. U sredini je postolje s tekstom Anastasiusa Grüna (pseudonim grofa Antona Alexandra Auersperga), na sjeveroistočnoj strani: „Svom prijatelju i dobročinitelju Ivanu Austrijskom zahvalna Štajerska“, na sjeverozapadu:

Slika 7: Detalj fontane – alegorija Drave (snimila: B. Beović)

Slika 8: Detalj fontane - alegorija Savinje (snimila: B. Beović)

Slika 9: Nadvojvoda je bio osnivač *Joanneuma*, a jedan od polaznika bio je i Nikola Tesla (snimila: B. Beović)

„Nezaboravljen u puku živi tko puk nikada nije zaboravio.“, na jugozapadu „MDCCCLXXVIII“. Iznad njih su grbovi kuće Habsburg-Lothringen, nadvojvode Ivana, Štajerske i grada Graza, a u kutnim nišama postolja nalaze se figure koje simbolično prikazuju njegova postignuća: gradnju željeznice, znanost, rudarstvo i poljoprivredu.

Na postolju se nalazi tri metra visok brončani kip nadvojvode Ivana s Ordenom zlatnog runa.

Danas se Glavni trg ne može zamisliti bez ove spomen fontane, a ni Graz bez njegove ostavštine.

Bio je iznimna osoba, osoba koja je obilježila život Graza, Štajerske i Austrije u 19. stoljeću. Proveo je brojne reforme, osnovao brojna udruženja značajna za napredak društva, bio na brojnim studijskim putovanjima po Europi, komunicirao s vodećim znanstvenicima njegovog vremena. U Štajerskoj je našao svoj stvarni poziv i privatnu sreću. Prošlo je 159 godina od njegove smrti, ali

nadvojvoda i danas stoji na Glavnom trgu i tiho promatra kakav je danas njegov grad i zemlja i što rade njegovi nasljednici. ■

LITERATURA

Budak, N. et al. (2003.): Habsburzi i Hrvati, Zagreb: Srednja Europa

Gertrude, C. et al. (2003.): Graz, Graz: Akademische druck- u. Verlagsanstalt

http://www.erzherzogjohann.steiermark.at/cms/dokumente/11116584_42476660/74aa01f7/steirische%20berichte%201-2_2009.pdf

<https://bda.gv.at/de/denkmal-aktuell/artikel/2009/08/aug-in-aug-mit-dem-steirischen-prinzen>

proleksis.lzmk.hr

www.enciklopedija.hr

www.wikipedia.de